

N:o 157.

Af Herr **H. L. Rydin**: *Om tillägg till § 75 Riksdagsordningen.*

En af vår statsförfattnings utmärkande egenskaper utgöres af de utaf lika många ledamöter från hvardera Kammaren sammansatta ständiga Utskott, hvilka hafva att utreda och bereda riksdagsfrågorna, samt att, om Kamrarne stanna i olika meningar, söka att sammanjemka dessa. Sker detta behandlingssätt, böra de olika meningarne inom representationen få tillfälle att genom de i de särskilda ämnen, som tillhöra hvarje Utskott, sakkunnigaste, erfarnaste, och tänkesättet hos de särskilda meningsfraktionerna bäst representerande män bryta sig emot hvarandra och åstadkomma förslag eller utlåtanden, som på en gång tillgodose det allmännas och de enskilda intressenas befogade anspråk. För att ett sådant resultat må kunna vinnas, fordras att Utskotten sammansättas på ett sätt, som gifver ej allenast den herskande opinionen, utan äfven den densamma kriticerande minoriteten tillfälle att delta i denna diskussion. Denna minoritetens rätt erkännes i alla representativa församlingar. I Englands underhus skola alla frågor behandlas i komité, innan de formligen afgöras af detsamma, en komité, som bildas af hela huset och vid val af specialkomitéer är man ytterst noga, att de olika meningarne blifva representerade. I Frankrike och Belgien fördelas representantkammarens samtliga ledamöter i ett visst antal så kallade byråer, der hvarje viktigare fråga, innan den till afgörande i plenum företages, blifver debatterad, med tillfälle gifvet för minoritetens, likasom majoritetens män att delta i den förberedande debatten. Der så ej sker, och der man, såsom hos oss, bildar utskott eller komitéer, hvilka hvardera få särskilda frågors behandling åt sig öfverlåten, och derföre äro ämnade att hos sig samla sakkunnigheten i de särskilda ämnena, anser man såsom en pligt att inrymma platser åt minoritetens medlemmar för att få frågorna noggrannt kriticerade, väl vetande, att den makten hafver och ledes af omtanke för det allmänna bästa ej behöfver frukta för att förlora i betydighet, derför att den mening, som man söker göra gällande,

undergår kritikens skärself. Så är t. ex. förhållandet i Norge. I vårt grannrike Danmark har man anordnat valen till utskott efter en sådan grundsats, och i de för Kamrarna gällande ordningsstadgar tillämpas såsom grundsats, att hvarje meningsfraktion må ega att i förhållande till sin styrka insätta ledamöter i Utskott. Att vidtaga någon åtgärd för att skydda minoritetens rätt inom vår riksdag, så att densamma kan erhålla målsmän i Riksdagens Utskott, torde derföre vara nödigt. Nyttigt måste det äfven vara, att vår Riksdags Utskott sättas i stånd att så väl och så opartiskt som möjligt fullgöra sitt värf. Genom en utredning, företagen af män, som representera de olika åsigheterna i hvardera Kammaren, böra opartiska resultat kunna vinnas, på samma gång sammanjemkning af olika åsikter efter en sådan förberedande utredning betydligt underlättas. Att det sätt, hvarpå utskottstillsättningen nu eger rum, icke är egnadt att uppfylla de billiga anspråken härutinnan, lär väl ingen vilja bestrida. Utskottstillsättningen blifver derföre i vissa fall en politisk parti fråga. Kan riksdagsarbetet vinna på ett sådant förfarande? Kan det vara öfverensstämmande med ett godt statskick, att ett förfarande främjas, hvarigenom en så viktig faktor i vår riksdag som utskottsinnrättningen förryckes från sin i grundlagen angifna bestämmelse och förvandlas till blotta partiorgan? Så har väl ej ännu saken utvecklats sig. Den ena af våra Kamrar, som har till uppgift att verka såsom en återhållande kraft, bör äfven komma att utnämna ledamöter, som bevaka minoritetens berättigade anspråk. Men om den ena Kammaren begagnar utskottstillsättning, för att endast se till godo det herskande partiets intresse, kan äfven den andra Kammaren komma att nödgas förfara på samma sätt, för att bereda sin pluralitets mening framgång eller likställighet i Utskottet, och kan sålunda den förseglade sedeln blifva den afgörande makten för att bestämma Utskotts utlåtande och förslag. Kamrarnes herskande partier kunna komma att stå mot hvarandra såsom fiendliga makter i Utskotten, der hvardera Kammarens ledamöter anse för sin pligt att handla i öfverensstämmelse med sin Kammares pluralitets befallning, och de politiska klubbarne komma att öfvertaga hufvudrollen vid allt riksdagsarbete. I vår gamla Riksdagsordning ansåg man sig uti föreskriften om utskottstillsättning genom elektorer böra söka en utväg att ersätta goda val. Desse elektorer kunde under slutet öfverläggning uppgöra förslag till vallistor. Klagomål öfver ensidig tillsättning uteblefvo dock icke. Att återgå till val af elektorer kan dock ej anses tillräckligt. Uti ett valsätt, analogt med det i danska riksdagen följda, synes dock en ej förkastlig utväg vara att vinna. I Tingens förrättningsordningar är nemligen antaget såsom regel, att, så snart ett visst antal medlemmar sådant framställa, valet skall ske efter proportionalitetsgrundsatsen, d. v. s. att hvar och en, som erhållit röster till det antal, som angifves af förhållandet mellan de röstades antal och antalet af dem, som skola väljas, skall vara vald. Således om vid val af 12 ledamöter från Andra Kammaren uti Stats-Utskottet 180 deltaga i omröstningen, erfordras 15 röster för att blifva vald. Om således 15 personer förena sig om en kandidat, så är han vald. Om 30 andra personer förena sig om två kandidater äro dessa valda och om öfriga 75 ha förenat sig om 5 äro dessa valda.

Om man antager, att i Första Kammaren 120 deltaga i omröstningen till samma Utskott, erfordras att 10 förena sig om *en* kandidat, 20 om 2 etc. Om nu Kammaren är delad i två partier, som äro jemnstarka, kunna dessa insätta halfva antalet hvardera i Utskottet, och det beror ej af en slump, huruvida den ena eller andra sidan skall i valet segra. Om återigen den ena fraktionen är dubbelt så stark som den andra, sätter den in dubbelt så stort antal i Utskottet, men denna majoritet kan aldrig förtrycka minoriteten, så att densamma ej vid valet kan i förhållande till sitt antal utöfva inflytande derpå. Skulle Kammaren vara delad i en mängd fraktioner, så kunna dessa hvar för sig, så snart antalet uppgår till det antal som motsvarar förhållandet mellan antalet af Kammarens ledamöter och af dem, som skola väljas, insätta en målsman för sina åsikter i Utskottet. För att, med bibehållande af den vid val föreskrifna slutna omröstningen, öfvervinna de svårigheter, som skulle möta för Kammarens ledamöter att gruppera sig, har man försökt flera utvägar. I England vid val af parlamentsledamöter i vissa distrikt, der flere väljas, har man föreskrifvit att färre antal namn skall uppföras än antalet af dem, som skola väljas.

Om Andra Kammaren tänkes delad i två fraktioner, den ena 120 man stark, den andra 60, kan vid val af ledamöter i Stats-Utskottet den ena fraktionen i förhållande till sitt antal ej beräkna flera än 8 platser för sitt parti och den andra 4. Den ena behöfver således ej uppföra mera än 8 namn på sina listor, den andra ej mera än 4. Om Kammaren är fördelad i flera särskilda grupper, kan antalet namn ytterligare minskas, och om man tänkte sig Kammaren delad i 12 lika stora grupper, behöfves blott 1 namn på hvarje röstsedel. Som emellertid med en omröstning af detta slag, der utrymmet för den personliga valfriheten är större, man ej kan påräkna den endrägt, som utmärker valen för närvarande, och dessutom obekant är, huru starkt det ena partiet är i förhållande till det andra, kan man ej beräkna, att ett valresultat skall kunna vinnas, genom att på sätt skett bestämma blott ett visst antal namn, mindre än det som skall väljas. Svårighet blir alltid att bestämma, huru stort antal skall kunna öfverlåtas åt minoriteten att insätta i utskott. Om t. ex. stadgades, att vid val till Stats-Utskottet ingen röstsedel finge innehålla flera än 8 namn, skulle, om majoriteten är $\frac{2}{3}$ af Kammaren, denna få sin menings fraktion representerad, men om densamma vore $\frac{3}{4}$ af Kammaren lider den orätt. Är majoriteten föga mera än hälften, så skulle den åter få större öfvervigt vid utskottsvalet, än densamma tillkommer.

Ett annat sätt för att bevaka minoritetens rätt har föreslagits, så att den röstande eger i stället för att gifva sin röst åt så många olika personer, som antalet af utskottsledamöter utgör, få afgifva en eller flera röster på samma person och genom sålunda ökad t röstetal bereda framgång åt hans val. Om 12 skola väljas, kan minoriteten af 60, genom att gifva 3 röster åt hvardera af 4 valkandidater, bringa upp rösterna på dem till 180 på hvardera och ovilkorligen genomdrifva deras val. Slutligen har man tagit hänsyn till den ordning, hvori kandidaterna förekomma på valsedlarna, och gifvit dem företräde i förhållande till densamma. Sålunda har man

värderat första namnet på röstsedlarne till 1, andra till $\frac{1}{2}$, tredje till $\frac{1}{3}$, fjerde till $\frac{1}{4}$ etc. Med tillämpning häraf skulle en majoritet af 120 och minoritet af 60 samla

$120 \times 1 = 120$	för A	$60 \times 1 = 60$	för K
$120 \times \frac{1}{2} = 60$	„ B	$60 \times \frac{1}{2} = 30$	„ L
$120 \times \frac{1}{3} = 40$	„ C	$60 \times \frac{1}{3} = 20$	„ M
$120 \times \frac{1}{4} = 30$	„ D	$60 \times \frac{1}{4} = 15$	„ N
$120 \times \frac{1}{5} = 24$	„ E	$60 \times \frac{1}{5} = 12$	„ O
$120 \times \frac{1}{6} = 20$	„ F	$60 \times \frac{1}{6} = 10$	„ P
$120 \times \frac{1}{7} = 17\frac{1}{7}$	„ G		
$120 \times \frac{1}{8} = 15$	„ H		
$120 \times \frac{1}{9} = 13\frac{1}{3}$	„ I		

Om 12 ledamöter väljas, erhålla 8 af majoritetens och 4 af minoritetens kandidater plats i Utskottet. Då emellertid tvist kan uppstå om, i hvilket förhållande åt de senare i ordningen förekommande röster skall tillerkännas värde i förhållande till de föregående, så blir svårt att åstadkomma en så säker och riktig grund för beräkningen, att de olika partierna kunna derom förena sig. Af de försök, som blifvit gjorda att lösa denna fråga, synes mig Danmark lyckats bäst, i det man der utgått från proportionalitetsgrundsatsen, enligt hvilken hvar och en, som erhållit röster till det antal, som motsvarar förhållandet mellan antalet af de röstande och af dem, som skola väljas, är i och med detsamma, som detta antal erhållits, vald. För att kunna, med bibehållande af slutna omröstning, praktiskt lösa detta problem, har man kombinerat denna bestämmelse med grundsatsen om företräde mellan dem, som kommit under omröstning, efter den ordning, hvori de blifvit i röstsedlarne uppförda. Hvar och en af dem, som äro uppförda i första rummet, antecknas såsom vald, så snart han erhållit röster till det antal, som proportionen emellan antalet röstande och antalet af dem, som väljas, angifver, och sedan han sålunda förklarats vald, öfverstrykes hans namn på alla följande valsedlar, och den dernäst i ordningen betraktas såsom stode han främst, och på samma sätt förfares med denne, då honom tillräknats erforderligt antal röster etc. Om således enligt förr gjort antagande 120 uppfört A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, och 60 a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, så skall, sedan A fått sig tillräknade 15 röster, han anses vald, och hans namn utstrykas på följande valsedlar, hvarefter, sedan B såsom den närmaste tillräknats 15 röster, både A och B utstrykas och C betraktas såsom den förste, hvilket förhållande äfven blir med a, b, c, etc. Om majoriteten utgör 120 och minoriteten 60, samt 15 röster erfordras för att någon, som kommit under omröstning skall anses vald, så är klart, att, med tagen hänsyn på en gång till det erforderliga röstetalet och den ordning hvori kandidaterna förekomma, de 8 första å majoritetens röstsedlar A, B, C, D, E, F, G, H, skola ingå såsom valde, medan 4 af minoriteten a, b, c, d, kunna vinna tillräckligt antal. Om ej majoritets- eller minoritetslistor uppgöras, utan hvarje kammarledamot röstar på dem han för sin del anser lämp-

ligast, så blir valet ett ännu bättre uttryck af de olika meningarne i frågan, och ett ännu bättre och mera opartiskt val vinnes. Ingen kan blifva vald, som ej eger det förtroende i och för sig, att han kunnat samla 15 röster omkring sig, och genom den ordning, hvarti hvar och en af de under omröstning komna blifvit uppförd på valsedeln, är afgjordt, hvem af dem, som erhållit erforderlige röstetal, åtnjuter största förtroende och bör i första rummet komma i fråga. Sålunda, den som fått 15 röster till första rummet går före den som fått 15 röster till det andra. Den, som fått på 3 röstsedlar första rummet, på 5 andra, på 7 tredje, går före den, som fått 8 till tredje etc. Genom ett sådant förfarande, som det nu angifna, vid val af Utskott eller nämnder eller revisorer, böra Utskotten kunna blifva, hvad de äro ämnade, nemligen ett utval af de särskilda meningsfraktionernas förnämsta förtroendemän i förhållande till hvarje sådan fraktions styrka. Den sammandrabbning af olika meningar, som tillhör allt politiskt lif, kan sålunda verkligen ega rum i Utskottet och utveckla det mest opartiska och bästa och så vidt möjligt allas anspråk uppmärksammande utlåtande, hvilket genom den utredning, som sålunda försiggått, bör kunna blifva en vägledning för besluts fattande, i stället för ett utlåtande, som blott angifver, hvad det herskande partiet inom Utskottet dikterar. Att genom en sådan anordning det herskande partiet ej därför behöfver förlora något i makt, bevisar Danmarks senaste riksdagshistoria, på samma gång den visar, af hvilket inflytande Utskottens sammansättning haft på utskottsbetänkandena, vid hvilka alltid minoriteten haft sina motförslag, som ej kunnat undgå att förskaffa gehör åt och belysning af den sida af en sak, som ett enhälligt partiutlåtande är egnadt att dölja. Man har i afseende på våra förhållanden anmärkt, att ej någon motvigt behöfves emot en i en Kammare herskande majoritets exklusiva disposition af utskottsplatser, emedan Medkammaren genom sin utskottstillsättning gifver en motsatt åsigt tillfälle att låta sig höras. Detta må så vara; men först och främst behöfves blott, att den ena Kammaren sätter in blott en andre ledamot, som böjer sig för det herskande partiet i andra Kammaren, för att utlåtandet skall kunna afgifvas efter partiintressets fordringar, och derjemte är obestridligt, att i flera fall saknar de af denna Kammares ledamöter, som ej tillhöra majoriteten, upplysning om skälen för utskottsbetänkanden, då ingen enda af dess förtroendemän der haft plats. I flera fall skulle Utskottets utredning göra debatten öfverflödig eller underlätta densamma, om någon af minoriteten sättes i tillfälle att i Utskottet bevaka dennas billiga anspråk. Om en Utskottstillsättning, sådan jag omnämnt, kommer till stånd, skulle den, genom det uttryck som deri kunde gifvas åt de inom båda Kamrarne skiftande opinioner, i sin mån bidraga att närmare sammanhålla såväl båda Kamrarne som de särskilda elementen inom Riksdagen och främja ett godt samarbete.

På grund af hvad jag nu sökt utveckla, får jag föreslå, att Riksdagsordningens § 75 må erhålla ett nytt moment så lydande:

»När 20 medlemmar af Kammaren, vid val som af Kammaren företages, derom väcka förslag, skall valet företagas på följande sätt: De afgifna röstsedlarnes antal delas med antalet af de ledamöter, som skola väljas, och den sålunda erhållna qvot med bortkastande af bråket lägges till grund för valet. Sedan röstsedlarne blifvit afgifna, upptagas de der- efter af Talman, som uppläser det första på hvar af sedlarne uppförda namn. De sedlar, på hvilka samma namn är först uppfördt, läggas sam- man, och så snart ett namn förekommit så ofta, att de derpå afgifna röster hafva nått ofvan angifna qvotal, afbrytes uppläsningen och den, som fått sig beräknadt detta röstetal, förklaras vald. Derpå fortsättes med uppläsningen af de återstående röstsedlar sålunda, att, om på någon af dessa den allaredan valdes namn finnes stå först, detta öfverstrykes, och det nästa namnet betraktas såsom först skrifvet. När på nytt ofvanan- gifna qvotal af röster förekommer för någon, så förhålls åter på nyss uppgifna sätt, och när detta val dermed är afgjort, fortsättes åter upp- läsningen med iakttagande af förut angifna förfarande, så att namnen på de redan valde, der de äro först anförda, öfverstrykas till dess samtliga röstsedlarne äro genomgångna eller det hela antal, som skulle väljas, blifvit valdt. Så vida icke ännu föreskrifvet antal blifvit valdt, företages fyllnadsval i vanlig ordning.

Framställning om nu angifna sätt skall ske senast i det plenum, som, efter det tid för valet blifvit utsatt, inträffar dagen före valet. Skulle ej plenum hållas mellan den dag, då valet utsattes, och den, då valet företages, må framställningen ske å denna dag, och utsättes i sådant fall valet till nästa plenum, om någon ledamot det äskar.»

Stockholm den 16 Mars 1878.

H. L. Rydin.